

**Lída Osecká:
Typologie v psychologii**

Praha, Academia 2002.

Mezi psychology se častěji setkávám s velkou oblibou kvalitativních metod a nenápadným straněním se metod kvantitativních. Osobně to přičítám na vrub tomu, že poznávání statistiky a kvantitativních metod nám statistici příliš neulehčují a zavalují nás různými cizími znaky a symboly, kterým je těžko rozumět, natož pak je umět používat. Lída Osecká ve své knize zvolila empatičtější přístup, proto je knížka použitelná i pro ty sociální vědce, kteří se v kvantitativních metodách necítí příliš doma.

Abych ale nesliboval procházku růžovým sadem, úplně tak samo to zase nepůjde. Kniha totiž popisuje v celku sofistikovanou metodu, jež bývá oděna do různých jmen: shluková analýza, clustrová analýza, vytváření taxonomií, klasifikací, typologií. Její princip spočívá v tom, že vy do ní vložíte data a ona vám vrátí několik typických konstelací těchto dat. Například existuje mnoho hodnotových orientací, shluková analýza v rukou autorky ale může ukázat, že existují tři hlavní typy (nebo shluky) orientací lidí – zaměření na partnera a práci, zaměření na partnera, přátele a rodinu nebo třetí typ – zaměření na práci a zábavu.

Kniha svou koncepcí připomíná učebnici, protože je rozdělená do dvou částí: teoretické a praktické. První objasňuje základní principy shlukové analýzy, cíle, postupy a techniky kterými se analýza provádí. Několik myšlenek adresuje autorka také způsobům přípravy dat pro analýzu. První část uzavírá popisem užití a některými problémy, které při užití mohou nastat; rovněž i způsobům, jakými se můžeme dozvědět, jak kvalitní je naše typologie (validizace).

V druhé části knihy nás autorka provází svými výzkumy, ve kterých vytvářela typologie na mnoho způsobů. Pokud patříte k lidem, jako jsem já, a potřebujete, aby to někdo před vašimi očima spočítal, a pak už to budete vědět, druhou část knihy určitě oceníte. Lída Osecká v ní vaří z mnoha ingrediencí hutnou metodologickou polévku, ukazuje, jak se dá shluková analýza kombinovat s faktorovou analýzou, ukazuje rozdíl mezi nehierarchickou a hierarchickou metodou shlukování (sociologové, kteří rádi konstruují třídy, právě zbystrili). Naučíte se z ní, jak vybrat optimální počet typů, jak prezentovat výsledky v grafech, ale i to, jakým způsobem učinit závěry z právě dodělaných (ještě teplých) analýz.

Druhá část knížky je zajímavá nejen metodologicky, ale i informačně, můžete se

zde dozvědět například o typologii vnímání lékařů. Více však neprozradím.

Knížka je na dobré úrovni, několik věcí jsem v ní však hledal marně: ocenil bych lepší úvod do multivariačních technik a následně více vyčerpávající zařazení shlukové analýzy mezi ně. Ukázky jsou dost podobné, celá pestrá paleta shlukové analýzy nebyla popsána, například chybí shluková analýza nominálních proměnných. Text, zejména druhá část knihy, chvílemi působí jako soubor informací, které nejsou příliš dobře uspořádány a logicky propojeny. Rovněž způsoby reprezentace nejsou dost rozpracovány – a věřte mi, že to je jedna z těch těžších věcí.

Já osobně jsem si knihu uložil do poličky, kterou nazývám výzkumnické kuchařky. Sáhnu po nich vždy, když potřebuji zcela konkrétní návod, jak postupovat v tom kterém případě, a těchto knížek na českém trhu moc není. Kromě toho pro vás může být osobním guru v případě, že se chcete zorientovat na poli shlukové analýzy.

A jestliže po přečtení budete mít – jako já – stejnou mánii všechno typologizovat, pak se mají lidé žijící ve vaší blízkosti na co těšit. Ovšem tolerovat to budou ochotny jen některé typy.

Michal Osuský